

УПОТРЕБА МУЛТИМЕДИЈАЛНИХ СРЕДСТАВА КАО ПРАТЕЋЕГ МАТЕРИЈАЛА У УСМЕНОЈ РЕАЛИЗАЦИЈИ АКАДЕМСКОГ ДИСКУРСА¹

Сажетак: Под усменом реализацијом академског дискурса подразумевамо обједињене особине научног стила високоакадемског излагања и одређене елементе разговорног стила чијим се комбиновањем остварују специфични методички видови извођења наставе. Како је комуникативност иманентно својство подједнако и научног и разговорног стила можемо говорити о дијалошкој форми излагања која подразумева преношење поруке и пријем те поруке код реципијената. У овом раду определиле смо се за анализу предавања професора на филолошким академским студијама кроз истраживање рецептивног пријема доктораната. Анализа добијених података посматрана је са теоретског становишта *акционог истраживања* које представља вид покрета *рефлективне праксе* у настави зато што предавача поставља у средиште интересовања. Предмет анализе овога рада јесте употреба мултимедијалних средстава на предавањима. Уз помоћ анкетног упитника намењеног реципијентима, односно докторантима, долазимо до њихових ставова о употреби PowerPoint презентација и хендаута у предавањима професора. Затим, на основу анализе структуре презентација и консултоване литературе предлажемо стандарде у конципирању PowerPoint презентација.

Кључне речи: усмена реализација академског дискурса, акционо истраживање, рефлективна пракса, ставови реципијената, стандардизација

1. Уводна разматрања

Познато је да су комуникативне стратегије бројне и да успешна комуникација зависи колико од емитента поруке, толико и од реципијента и од његове/њене интерпретације те исте поруке. Оно што треба истаћи јесте да чак „није битна намера већ интерпретација комуникативног чина“ (С. Сивињон, 1997: 11). Поред сврхе, као битног елемента комуникативног чина, од изузетног значаја је и антиципирани реципијент и његово/њено интерпретирање поруке. Тако за комуникацију можемо рећи да је „континуирани процес из-

¹ Рад је урађен у оквиру пројекта 178014: *Динамика структура савременог српског језика*, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

раза, интерпретације и дефинисања значења“ (С. Совињон, 1997: 14). Дакле, можемо рећи да је значење поруке увек двосмерног карактера и стога, у усменој реализацији академског дискурса у овом раду говоримо управо о емитованој и интерпретираној поруци.

2. Усмена реализација академског дискурса

Усмена реализација академског дискурса подразумева обједињене особине научног стила високоакадемског излагања и одређене елементе разговорног стила чијим се комбиновањем остварују специфични методички видови извођења наставе.² У раду се опредељујемо за термин *дискурс* јер, како истиче Кристал, „и дискурс и текст могу се користити у много ширем смислу и подразумевати све језичке јединице с одредљивом комуникативном функцијом, било говорном или писаном“ (Crystal, 1987: 116). Према томе „академски дискурс можемо дефинисати као жанр књижевног језика који се реализује као усмени и писани продукт у оквиру академске дискурсне заједнице“ (Благојевић, 2008: 14).

Усмена реализација академског дискурса у облику предавања на факултетима представља интересантан предмет анализе због своје специфичности. Та специфичност није условљена само природом усмене реализације, већ и различитим приступима професора оваквом виду излагања. Иако смо приметиле разлике у стилу појединачних предавања професора, није нам био циљ мерити њихов степен аутентичности, већ смо се оријентисале на анализу употребе мултимедијалних средстава и пратећих материјала у предавањима.

3. Акционо истраживање

Определиле смо се да наш примарни оквир овог рада буде приступ *акционо истраживање*. Са становишта вишегодишњег искуства као предавача, сада као докторанти, сагледавамо и анализирамо начин предавања својих професора из угла рецепијената. Управо овај приступ омогућио нам је да на најрелевантнији начин и са најоштријом перцепцијом повучемо паралелу између улоге предавача и улоге рецепијената у контексту предавања унутар академске заједнице.

Акционо истраживање представља вид покрета *рефлексивне праксе*³ у настави зато што предавача поставља у средиште интересовања. Применом

² Како усмена реализација академског дискурса подразумева интерференцију научног стила са разговорним „говоримо о модификацији академског дискурса, тј. говоримо о интердискурзивности усмене реализације академског дискурса, коју зато одређујемо као хибридни жанр“ (Русимовић, Миленковић, 2012: 547).

³ *Акционо истраживање* повезано је са идејом *рефлексивне праксе* и са идејом наставника у улози истраживача. Акционо истраживање подразумева саморефлексиван приступ, критички и систематски приступ у истраживању сопственог наставног контекста (Burns, 2010: 2).

овакве *рефлективне праксе* предавач је у могућности да сагледа да ли је и у којој мери интенција предавања постигла свој циљ и какав је рецептивни пријем предавања код доктораната.

Овај рад апелативним тоналитетом, а на основу неких аспеката анализе, скреће пажњу на неопходност примене овог приступа у настави како би чин усвајања знања био што успешнији. Међутим,

„акционо истраживање сеже много даље од спознаје да се теорија преноси на праксу; приступ указује на то да теорију дефинишемо и да би требало да је дефинишемо тек кроз њену практичну примену ... и да је теорија једино корисна уколико је ставимо у службу добре праксе...“ (Brydon-Miller et al., 2003: 15).

Стога, ми *акционом истраживању* приступамо у модификованом облику, не као истраживачи сопствене праксе, већ као рецепијенти са искуством предавача. Тиме указујемо на значај који би предавачи могли имати у примени овог приступа у сопственој пракси.

4. Истраживање

Предмет истраживања јесте анализа употребе мултимедијалних средстава, у нашој анализи PowerPoint презентација, у оквирима *усмене реализације академског дискурса* професора а са становишта приступа *акционог истраживања*. Истраживање спроводимо на основу анализе ставова доктораната са циљем да се уз помоћ релевантне литературе и ставова рецепијената стандардизује структура PowerPoint презентација и хендаута⁴ и на тај начин побољша пракса предавача. Овај приступ афирмишемо анализом предавања професора лингвиста, у контексту академске дискурсне заједнице, која су одржана у периоду од 2007. до 2009. године на постдипломским студијама Филолошко-уметничког факултета у Крагујевцу. Истраживање је подстакнуто резултатима упитника који смо спровеле са 12 доктораната који су похађали ова предавања. Анализа упитника упутила нас је на анализу 7 PowerPoint презентација, односно укупно 196 слајдова.

4.1. Инструменти истраживања и хипотезе

4.1.1. Први инструмент био је анкетни упитник из разлога што нас је упутио на анализу структуре PowerPoint презентација. Први део упитника садржи питања која се односе на биографске варијабле испитаника, а у вези са општим информацијама о школској спреми и евентуалним годинама радног стажа, односно предавачког искуства. Други део упитника састојао се од тематских питања у вези са њиховом рецепцијом и интерпретацијом предавања професора, а на основу употребе PowerPoint презентација и хендаута. Питања су била формулисана у виду затвореног типа – са понуђеним одговорима које су морали да заокруже, и отвореног типа питања – где су

⁴ У оквиру овог рада бавимо се само фреквентношћу у употреби хендаута у предавањима, а њихова структура и пријем код рецепијената представљају део будућег истраживања.

испитаници понудили детаљнија образложења и где нису били ограничени на понуђене одговоре. Помоћу добијених одговора и образложења циљ нам је био да сазнамо како они процењују организацију предавања, њихове ставове о сврсисходности употребе PowerPoint презентација/хендаута, као и конкретне коментаре о структури анализираних презентација.

4.1.2. Други инструмент који је коришћен за потребе анализе PowerPoint презентација и заснован је на становишту теоретичара Биба и Биба (Beebe & Beebe, 2009) и њиховим елементима за које они сматрају да су неизоставни параметри приликом састављања PowerPoint презентација.

Табела 1. Дизајн PowerPoint презентација (Beebe & Beebe, 2009: 178–184)

	Основни елементи сачињавања PowerPoint презентација		Основни елементи сачињавања PowerPoint презентација
1.	Видљивост презентације	6.	Гrafички приказ нумеричких података
2.	Примерена количина информација на слајдовима	7.	Одабир типа и величине фонта
3.	Употреба једноставних цртежа и слика	8.	Одабир боја за дизајн презентације
4.	Груписање сродних елемената	9.	Контраст
5.	Конзистентност графичког дизајна		

Наведени инструмент адаптиран је за потребе анализе презентација професора на постдипломским студијама. Изостављен је први елемент (Видљивост презентације) као ирелевантан принцип јер сама предавања на постдипломским студијама одвијају се у малим групама и стога визуелни аспект не представља препреку у праћењу предавања. Професори са Италијанистике⁵ у Београду својим сугестијама такође су битно допринели састављању инструмента за ово истраживање. Инструмент је стога допуњен њиховим предлогом да презентације садрже и преглед Структуре слајдова, као и Закључак који затвара референтни идејни оквир предавања. У табели 2 представљени су сви релевантни параметри са додатним објашњењима према којима смо анализирале слајдове у оквиру истраживања.

Табела 2. Дизајн PowerPoint презентација за потребе истраживања

	Основни елементи сачињавања PowerPoint презентација		Основни елементи сачињавања PowerPoint презентација
1.	Структура слајдова (смернице презентације по тачкама подељеним на уводни, средишњи и закључни део)	6.	Гrafички приказ нумеричких података (доприноси интерпретацији података код рецепијената)
2.	Примерена количина информација на слајдовима (упућивање само на најзначајније делове материје; избегавање употребе реченица и целих текстова)	7.	Одабир типа и величине фонта (конзистентност у употреби фонта: <i>serif</i> , <i>sans serif</i> , <i>script</i> , <i>decorative</i> ; конзистентност у величини фонта за наслов, поднаслов, текст)

⁵ Катарина Завишин и Јулијана Вучо са Катедре за италијанистику, Филолошког факултета Универзитета у Београду.

3.	Употреба једноставних цртежа и слика (који доприносе презентацији, а не одвлаче сувише пажње са есенцијалних теза)	8.	Одабир боја за дизајн презентације (топле боје: ефекат усхићења и интересовања; хладне боје: умирујући ефекат; хармонично комбиновање боја)
4.	Груписање тематски сродних елемената (за потребе уштеде простора и бољег разумевања кључних елемената и њихових међусобних односа)	9.	Контраст (однос боја позадине и боје текста)
5.	Конзистентност графичког дизајна (доприноси процесуирању и ретенцији сложене материје)	10.	Закључак (истакнуте главне тезе и упућивање на будућа истраживања)

4.2. Хипотезе истраживања

Кроз хипотезе које смо поставиле настојале смо да одговоримо на следећа питања:

1. Колика је била фреквентност у употреби PowerPoint презентација и хендаута на предавањима на постдипломским студијама?
2. Која су очекивања реципијената и каква је повратна информација у погледу употребе PowerPoint презентација на предавањима на постдипломским студијама?
3. Каква је била структура PowerPoint презентација на предавањима на постдипломским студијама?

5. Анализа резултата

Квантитативном и квалитативном анализом одговора, добијених на основу упитника, а потом и анализом слајдова, дошле смо до резултата у вези са фреквентношћу у употреби PowerPoint презентација, квалитетом њихове структуре и графичког дизајна и пријема код реципијената.

5.1. Фреквентност у употреби мултимедијалних средстава на предавањима на постдипломским студијама

Подаци анкете указују на то да су мултимедијална средства, као и пратећи материјали нашли своју примену у настави. У овом делу рада анализирамо у којој мери су PowerPoint презентације и хендаути били део предавања различитих професора на докторским студијама. Анализом је обухваћено 15 предавача, односно 27 њихових предавања.

Табела 3. Заступљеност мултимедијалних средстава у усменој реализацији академског дискурса

Усмена реализација академског дискурса	Број предавања	%
PowerPoint презентације	12	44%
Хендаути	10	37%
Класична предавања (предавања без мултимедијалних средстава)	5	19%
Укупно	27	100%
• Употреба и PowerPoint презентација и хендаута паралелно	3/27	11%

Табеларни приказ резултата (табела 3) илуструје да заступљеност 12 PowerPoint презентација у 27 предавања представља значајни део наставе (44% предавања), али и да је у великој мери заступљена употреба хендаута (37% укупног броја предавања). Морамо приметити да је охрабрујућа констатација да релативно значајан број професора (81%) настоји да визуелним инпуту олакша пријем материје реципијентима. Ово је теоретски⁶ у складу са доминацијом *визуелног типа* реципијената у учионици. Код *визуелног типа* реципијената примећена је потреба за пратећим визуелним материјалом приликом усвајања градива, као и потреба за подвлачењем и бележењем одређених делова текста. Релевантан је и податак да према истраживањима чак 80% реципијената има визуелни начин каналисања нових информација (Dörney, 2005: 139).

Битно је истаћи и да 11% професора користи паралелно и PowerPoint презентације и хендауте, метод који ће бити прокоментарисан касније у раду. Такође, незаобилазан је податак да је чак 19% професора било оријентисано на класична, традиционална предавања која су заснована искључиво само на употреби табле и креде/маркера. Премда постојеће теорије о усвајању градива сведоче о неопходној компоненти усклађивања предавања са стилима учења реципијената⁷, петина наставника настоји да остане у оквири традиционалног приступа. Овакви резултати довели су нас до потребе за истицањем *рефлективне праксе* у служби успешнијег усвајања градива.

⁶ *Чулне преференце* представљају још један домен стилова учења, истраживан од друге половине 90-их година 20. века. Оне подразумевају поделу ученика на категорије *визуелних*, *аудитивних*, *кинестетичких* и *тактилних* типова, а Ребека Оксфорд истиче да током свог двадесетогодишњег рада и искуства просечно од 50% до 80% људи првенствено визуелно усваја материју (Dörney, 2005: 139–140).

⁷ Нешто више о стилима предавања и стилима усвајања илустровано је у раду који је публикован 2009. године (Миленковић, 2009).

5.2. Очекивања и ставови рецепијената у погледу употребе PowerPoint презентација

Овако велика примена мултимедијалних средстава наметнула је истраживање ставова рецепијената. Креч и Крачфилд (1980: 63) став дефинишу као „трајну организацију мотивационих, перцептивних и спознајних процеса с обзиром на одређене видове индивидуалног света“. Анкетом добијени ставови рецепијената у вези са употребом мултимедијалних средстава у предавањима први су корак у примени *акционог истраживања* у пракси.

Квалитативном анализом одговора и образложења добијених на основу упитника дошле смо до сугестија, похвала, па и негодовања доктораната који су учествовали у истраживању. Њихова образложења ставова о предавањима на докторским студијама указују на то да „*акционо истраживање* подстиче вештину размишљања, осећај ефикасности, спремност за размену мишљења и заузимање става према процесу промена“ (Ferrance, 2000: 14).

5.2.1. У вези са тим колико је употреба PowerPoint презентација утицала на квалитет наставе и на степен перцепције градива, 68% испитаника одговорило је да одсуство PowerPoint презентација *отежава* праћење наставе, јер се тако губи на економичности у времену, односно предавања постају само фронтална, једнолична, у погледу приступа који се користи. Преосталих 32% испитаника одговорило је да одсуство PowerPoint презентација *не отежава* праћење наставе уз образложење да уколико предавања нису конципирана уз помоћ PowerPoint презентација докторанти су више мотивисани да воде белешке, које самим тим организују према свом методу учења. С тим у вези, докторанти истичу да су појединим професорима предавања довољно систематична и сликовита, тако да уз помоћ табле успешно предају градиво.

5.2.2. Када је у питању анализа структуре PowerPoint презентација – 57% анкетираних одговорило је да њихова употреба *олакшава* пријем материје. С тим у вези образложења су: уколико је презентација добро организована и садржи најважније тезе, материјал се и визуелно усваја, у скраћеном и прегледном облику дата је суштина предавања. Аудитивни инпут је тако допуњен визуелним инпутом, што побољшава ретенцију информација и свакако доприноси визуелном стилу учења. Међутим, 43% испитаника одговорило је да и *олакшава*, али и *отежава* пријем материје. Докторанти су образложили да када PowerPoint презентација није добро конципирана онда она доводи до лошије ретенције материје због несистематичности, неорганизованости. То су ситуације када су читави пасуси на слајду, пажња се са предавања професора усмерава на ишчитавање саме PowerPoint презентације и губи се веза са предавањима. На лошу ретенцију материје утиче и нечитљивост слајдова због шароликости презентација у погледу избора фонта, употребе боја и претераног емфатичког истицања. Такође, на слајдовима недостају смернице по тезама када је у питању садржај презентација, тј. уводни и закључни део.

5.2.3. Истраживање је показало да употреба хендаута *олакшава* пријем материје према одговорима 88% испитаника јер је папир користан прили-

ком спремања испита или подсећања на најбитније тачке предавања. Само 12% испитаника одговорило је да употреба хендаута у неким случајевима *не олакшава* пријем материје уз образложење да симултано коришћење и презентације и хендаута расипа пажњу рецепијената.

5.2.4. Како се у овом раду орјентишемо само на употребу PowerPoint презентација у предавањима, испитаници су према критеријуму комуникативности (позитиван рецептивни пријем) рангирани следеће елементе презентације по степену значаја:

- Најмање значајни су: слике, теоријски текст и литература.
- Значајни су: цитати, кључне речи и графикони и табеле.
- Најзначајнији су: дефиниције, тезе презентације и примери.

Ставови доктораната у оквиру *рефлексивне праксе* показују у којој мери сами рецепијенти могу допринети професионалном усавршавању праксе предавача. Можемо рећи да уколико предавач не допре до циљаног рецепијента на адекватан начин, не може се рећи да је пренео информацију. На тај начин „потврђује се циклична природа акционог истраживања“ (Миленковић, Русимовић, 2010: 232). То значи да, када је образовање у питању, овај приступ представља средство за професионално усавршавање постављајући наставника у само средиште чина усвајања знања и на тај начин доводи до промена у пракси.

5.3. Анализа структуре PowerPoint презентација и предлог за њихову стандардизацију

Фреквентност у употреби PowerPoint презентација упутила нас је на анализу структуре самих презентација. Како бисмо илустровале проблематику анализирале смо 7 предавања професора/7 PowerPoint презентација, односно 196 слајдова. Презентације су анализирани употребом адаптираног инструмента за графички дизајн PowerPoint презентација (табела 3).

5.3.1. Квантитативна анализа података у вези са структуром слајдова наметнула се као још један корак у конципирању стандардизоване структуре презентација за примену у настави.

Табела 4. Квантитативна анализа PowerPoint презентација

	Основни елементи сачињавања PowerPoint презентација	41 слајд	21 слајд	18 слајдова	31 слајд	39 слајдова	28 слајдова	18 слајдова	УКУПНО 196 слајдова
1.	Структура слајдова (преглед теза)		√		√		√		43%
2.	Умерена количина информација на слајдовима								0%
3.	Употреба једноставних цртежа и слика	√				√	√	√	57%

4.	Груписање сродних елемената	√		√			√		43%
5.	Конзистентност графичког дизајна	√	√	√	√	√	√	√	100%
6.	Графички приказ нумеричких података				√				14%
7.	Одабир типа и величине фонта								0%
8.	Одабир боја за дизајн презентације	√	√		√	√	√	√	86%
9.	Контраст	√		√	√	√	√	√	86%
10.	Закључак (преглед теза)			√					14%

Табела 4 представља резултате анализе 196 слајдова (7 предавања), према адаптираном инструменту. Интересантно је да у просеку свака PowerPoint презентација садржи по 28 слајдова, што указује, већ на самом почетку анализе, на донекле прекомерну количину информација (0%). Као пратеће наставно средство⁸ PowerPoint презентација би требало да буде у служби сажимања градива како би био олакшан рецептивни пријем, што у нашем истраживању није илустровано. Охрабрујућа је констатација да професори воде рачуна о доследности графичког дизајна (100%) и тиме контекстуално олакшавају интерпретацију материје. Ипак, детаљнијом анализом констатоване су бројне недоследности у погледу одабира и употребе фонта (0%), као и у употреби графикана (14%) и на крају недоследност у методичком поступку који у Закључном слајду резимира и обнавља структуру целокупног предавања (14%). Квалитативном анализом понудићемо стандардизацију структуре презентација.

5.3.2. Квалитативна анализа резултата:

5.3.2.1. Добијени резултати упућују на констатацију да је у просеку само по 4 елемента графичког дизајна PowerPoint презентација било присутно код презентација које су користили професори. Осим потпуне доследности у погледу одабира и употребе графичког дизајна за слајдове (види 5. елемент), код осталих елемената наилазимо на различите резултате.

5.3.2.2. Од значаја је поменути у првом плану сам методички приступ професора у предавањима у (не)систематичном представљању материје докторантима. На основу резултата установили смо да само половина професора (46%) јасно упућује на преглед материје на самом почетку презентације, док тек поједини (14%) закључују предавање понављањем основних смерница предавања. Ставови рецепијената јасно истичу неопходност овог елемента презентације у својој оцени да представљање теза материје спада у најзначајније рангиране компоненте презентације (види 1. и 10. елемент).

⁸ Термин *Visual aid* подразумева додатну компоненту у настави и омогућује „подједнако и наставницима и ученицима да истраже како невербалне и културолошке аспекте језика, тако и вербалне аспекте“ (J. Crawford y Richards & Renandya, 2002: 85).

5.3.2.3. Количина информација која би требало да буде обухваћена у слајдовима један је од најпроблематичнијих елемената у сачињавању PowerPoint презентација. Теоретичари упућују на чињеницу да „текст презентације треба да пренесе тек довољну количину информација коју предавач сматра есенцијалном, а да целокупна порука треба бити представљена у самом излагању“ (Beebe & Beebe, 2009: 178). Анализа презентација професора показала је да сви професори користе прекомерну количину информација која често током излагања или остане непрочитана због временске ограничености излагања или је написана сувише ситним фонтом који отежава читање (види 2. елемент).

5.3.2.4. Стога, значајан је елемент груписања тематски сродних елемената који олакшавају пријем и процесуирање информације. Предавања на постдипломским студијама представљају изузетно комплексну материју и од великог значаја јесте свест предавача о пријему материје код циљаног реципијента. Груписањем елемената предавачи помажу својим реципијентима да разумеју и интерпретирају представљену материју. Охрабрујућа је констатација да је 43% презентација задовољило ову компоненту у креирању слајдова (види 4. елемент).

5.3.2.5. Неретко у презентацијама предавачи се одлуче за визуелни приказ који представља комплементарну допуну градиву. Ово је посебно присутно у оним презентацијама које садрже велике количине комплексне материје, међутим, неопходно је имати у виду да су корисне само једноставне слике и цртежи зато што не одвлаче пажњу од саме материје. „Сваки елемент презентације би требало да служи одређеној сврси предавања која је у складу са циљаним реципијентима, са темом и контекстом излагања“ (Beebe & Beebe, 2009: 181). Премда је код 57% анализираних презентација било употребе додатних слика и цртежа, можемо рећи да овај елемент може, а и не мора бити релевантан због различитог типа предавања која су била присутна у програму постдипломских студија. Док су цртежи/слике били од значаја и доприносили код предавања као што је предмет Теорија учења и усвајање страног језика или Генеративна граматика, цртежи/слике нису били неопходни у предавањима као што су Лингвистика XIX века (види 3. елемент).

5.3.2.6. Такође, графички приказ нумеричких података углавном је био ирелевантан у сачињавању PowerPoint презентација и само у једној презентацији био је приказан табелом, што није у складу са теоријом. Теоретичари истичу да „адекватно сачињен графикон може пренети информације и тиме олакшати процесуирање и интерпретацију података код реципијената“. Међутим, „уколико је потребно представити додатне сложеније податке, предлаже се сачињавање хендаута који би могао касније послужити реципијентима за подробнију анализу“ (Beebe & Beebe, 2009: 181), (види 6. елемент).

5.3.2.7. Најинтересантнији подаци до којих смо дошле путем истраживања упућују на употребу категорија (*serif, sans serif, script, decorative*), типова и величине фонта.

Табела 5. Категорије и типови фонтова

КАТЕГОРИЈА ФОНТА	ТИПОВИ ФОНТОВА ⁹
<i>SERIF</i>	Times New Roman, Cambria, Algerian, Baskerville, Bernhard Modern, Georgia...
<i>SANS SERIF</i>	Calibri, Arial, Century Gothic, Geneva, Helvetica, Lucidia Sans Unicode, Verdana...
<i>SCRIPT</i>	Brush Script MJ, Mercury Script, Bombshell, Mishka, Mayfield...
<i>DECORATIVE</i>	Ginga, Precious, Traschco, green pillow, Sniper, VTKS Dear Love...

Према Биб и Биб (Beebe & Beebe, 2009: 182) најкориснији типови фонтова које би требало да се користе у PowerPoint презентацијама јесу *serif* (фонтов који линијама ограничава слова и који се користи за поднаслов и за интегрални текст у слајдовима) „зато што линије ‘воде’ око од једног слова до другог у читању“, и *sans serif* (који се користи за наслове у слајдовима). „Ова упутства су заснована искључиво на критеријумима читљивости и јасноће“ (Beebe & Beebe, 2009: 182). Фонтови *script* (који имитирају рукопис, калиграфски) и *decorative* (који су имитација цртежа и преносе тоналитет и емоцију у тексту) представљају орнаменталну компоненту у тексту и отежавају читање слајдова.

У презентацијама професора постоји недоследност у употреби типа фонтова за наслове/поднаслов и интегрални текст. „Већина теоретичара сагласна је да не би требало користити више од 2 типа фонтова у оквиру једне PowerPoint презентације и да би фонтови требало да припадају двома различитим категоријама“ (Beebe & Beebe, 2009: 182). Анализа презентација наших професора показала је да они не варирају категорије фонтова у оквиру једне презентације, а према наслову/поднаслову/тексту. Међутим, постоји доследност у одабиру типа фонтова на нивоу целе презентације, што можемо приказати табеларно.

Табела 6. Употреба категорија и типова фонтова у презентацијама

	НАСЛОВ	ПОДНАСЛОВ	ТЕКСТ
1.	<i>SANS SERIF</i> : Lucidia Sans Unicode, Verdana	<i>SANS SERIF</i> : Lucidia Sans Unicode, Verdana	<i>SANS SERIF</i> : Lucidia Sans Unicode, Verdana
2.	<i>SERIF</i> : Cambria	<i>SERIF</i> : Cambria	<i>SERIF</i> : Cambria
3.	<i>SANS SERIF</i> : Arial	<i>SANS SERIF</i> : Arial	<i>SANS SERIF</i> : Arial
4.	<i>SANS SERIF</i> : Arial	<i>SANS SERIF</i> : Arial	<i>SANS SERIF</i> : Arial
5.	<i>SERIF</i> : Times New Roman	<i>SERIF</i> : Times New Roman	<i>SERIF</i> : Times New Roman
6.	<i>SANS SERIF</i> : Arial, Verdana	<i>SANS SERIF</i> : Arial, Verdana	<i>SANS SERIF</i> : Arial, Verdana
7.	<i>SANS SERIF</i> : Arial	<i>SANS SERIF</i> : Arial	<i>SANS SERIF</i> : Arial

⁹ www.cssfontstack.com;
www.myfonts.com/browse/category/myfonts/script;
www.1001fonts.com/decorative-fonts.html

Табела 6 илуструје да 29% њих у презентацијама користе *SERIF* фонтове, док 71% користи *SANS SERIF* фонтове, што можемо тумачити не само као експлицитан одабир тих категорија, јер програм за PowerPoint презентације сам понуди одговарајућу категорију коју је неопходно променити у складу са стандардизацијом приликом концепирања слајдова. Анализа је такође показала да 29% презентација користи по два различита типа фонта, али у оквиру исте категорије (*Lucidia Sans Unicode/Verdana* и *Aria/Verdana*), што свакако можемо приписати одсуству свести о доследности графичког дизајна која је неопходна како би рецептивни пријем био успешнији.

Када је у питању величина фонта, литература упућује на препоруку да се „величина 44 користи за наслове, 32 за поднаслове, а да се 28 користи за текст“ (Beebe & Beebe, 2009: 183). У анализираним презентацијама постоји велика диспропорција у употреби одговарајуће величине фонта: наслови/ поднаслови – од 15 до 44; текст – од 16 до 40. Ову појаву можемо објаснити прекомерном употребом текста/информација која се ставља на слајдове и где сама примена презентација није у складу са примарном наменом да PowerPoint презентација буде пратећи материјал у излагању (и самим тим представља превасходно окоснице излагања). Свакако, битно је истаћи да је у 43% презентација постојала донекле доследност у погледу величине фонта за поднаслове у односу на текст (види 7. елемент).

Емфатичност је једна од присутних одлика PowerPoint презентација, а употреба фонтова у емфатичке сврхе углавном се одликује потамњеним текстом, курзивом и спорадично великим словима. Литература упућује на обазривост у употреби великих слова. Према Биб и Биб (Beebe & Beebe, 2009: 183) велика слова требало би користити превасходно за кратке (под)наслове, јер „дужи текст написан великим словима тежак је за читање зато што је људско око навикло на варирање облика слова/речи“. Приликом истраживања тек у једној презентацији наишли смо на прекомерну употребу и варирање величине фонта за потребе истицања појединих делова текста, наспрам карактеристичних промена које се уносе курзивом, потамњеним текстом и великим словима, што је и препорука.

5.3.2.8. Последњи елемент који је узет у обзир у анализи упућује на употребу боја и контрастирање боја. Док је код 86% презентација употребљена боја како би допунила визуелни пријем презентације код рецепијената, само у 14% наишле смо на употребу класичног црно/белог контраста. Од 86% који су користили боје, 71% је користило ХЛАДНЕ БОЈЕ (нијансе плаве и зелене) које „имају умирујући ефекат код рецепијената“ (Beebe & Beebe, 2009: 183). Само је код једне презентације примењена комбинација ТОПЛИХ БОЈА (нијансе наранчасте и црвене) које „усхићују и подстичу интересовање“ (Beebe & Beebe, 2009: 183). Можемо закључити да је са становишта предавача евидентно јасно интересовање за пријем информација путем презентација и да колоритом настоје да створе позитивну атмосферу за ретенцију материје, што је у складу са препорукама теоретичара.

Контраст је елемент који се такође односи на одабир боја у погледу позадине и боје слова. Похвално је да је 86% предавача свесно визуелног пријема материје. У презентацијама је стога направљен експлицитан контраст између тамних и светлих боја у погледу позадине и слова (и то у оба смера – тамна позадина/светла слова; светла позадина/тамна слова). Интересантно је запажање да је код појединих презентација уочена прекомерна употреба боја за текст у емфатичке сврхе код истицања кључних речи. У савременој литератури истиче се чињеница да је „употреба две боје за текст на једнообразној позадини довољан ефекат за истицање“ (Beebe & Beebe, 2009: 184). Дакле, можемо закључити да је хармоничност боја неопходан елемент, али да је потребно бити обазрив у прекомерној употреби различитих боја што лако може довести до скретања пажње са суштински битних делова презентације (види 8. и 9. елемент).

6. Закључак

У овом раду анализирале смо рецептивни пријем предавања професора на постдипломским студијама модификованим обликом *акционог истраживања*. Анализа је показала велику фреквентност у употреби мултимедијалних средстава у тим предавањима јер се њиме подстиче визуелни начин усвајања материје. Определиле смо се за анализу PowerPoint презентација јер су се испитаници у великом проценту изјаснили да је олакшан рецептивни пријем уколико је презентација добро организована. Међутим, уколико је PowerPoint презентација лоше конципирана (прекомерни садржај на слајдовима неусклађеност фонтова и величине слова и др.) то не доприноси рецептивном пријему. Овакви ставови доктораната наметнули су анализу структуре PowerPoint презентација. На основу релевантне литературе и анализе ставова и структуре презентација дошле смо до закључка да је неопходна нека врста стандардизације у конципирању PowerPoint презентација. Наш рад стога представља предлог у вези са стандардизацијом, али и подсећање на то да је примарно значење мултимедијалних средстава – Visual Aids, одн. *визуелна помагала у настави*, а не целокупна настава представљена на слајдовима. Стога, неопходно је да сваки предавач сопственим *рефлексивном праксом* проверава рецептивни пријем својих презентација.

Литература

- Beebe, S. A. & Beebe, S. J. (2009). *A Concise Public Speaking Handbook, 2nd Edition*. New York: Pearson Education, Inc.
- Благојевић С. (2008). *Метадискурс у академском дискурсу*. Ниш: Филозофски факултет.
- Brydon-Miller, M. et al. (2003). *Why action research?* London: SAGE Publications.
- Crawford, J. (2002). The Role of Materials in the Language Classroom: Finding Balance. In J.C. Richards & W.A. Renandya (eds.) *Methodology in Language Teaching: An Anthology of Current Practice*. New York: CUP, 80–91.

- Dörnyei, Z. (2005). *The Psychology of the Language Learner*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Burns, A. (2010). *Doing Action Research in English Language Teaching*. New York: Taylor & Francis.
- Ferrance, E. (2000). *Action Research*. Providence: Northeast and Islands Regional Educational Laboratory At Brown University.
- Креч, Д. и Крачфилд, Р. (1980). *Елементи психологије*. Београд: Научна књига.
- Кристал, Д. (1987). *Кембричка енциклопедија језика*, прев. Београд: Нолит.
- Миленковић, Б. и Русимовић, Т. (2010). Акционо истраживање и критичка анализа дигресија у усменој реализацији академског дискурса. У Б. Мишић Илић и В. Лопичић *Језик, књижевност, промене: Језичка истраживања*, Ниш: Филозофски факултет.
- Миленковић, Б. (2009). (Не)стабилност стилова учења језика код студената на основним академским студијама. *Узданица*, VI/2, 155–165.
- Русимовић, Т. и Миленковић, Б. (2012). Идентитет усмене реализације академског дискурса (интертекстуалност и интердискурзивност). *Српски језик XVII*, 539–548.
- Savignon, J. S. (1997). *Communicative Competence: Theory and Classroom Practice, texts and contexts in second language learning, 2nd Edition*. New York: The McGraw-Hill Companies, Inc.

Branka Milenković, Tanja Rusimović

IMPLEMENTING MULTIMEDIA IN THE ORAL REPRESENTATION OF ACADEMIC DISCOURSE

Summary: The concept of *oral representation of academic discourse* combines the traits of scientific style of academic expression as well as certain elements of the conversational style. This combination provides a productive ground for the communicative approach in considering the academic discourse in its oral representation. The study focuses on the communicative aspects of professors' lectures/PP presentations at the postgraduate level. We analyzed questionnaire responses of the Phd students and they lead us to the analysis of the PP presentations that the professors utilized in their lectures. The research results were inspected from the standpoint of *action research* as a very useful means of *reflective practice* in the educational context. The aim of the study was to initiate standardization of the graphic design of the PP presentations used in the teaching context and therefore to fulfill the requirements of reception and interpretation.

Key words: oral representation of academic discourse, Action research, multimedia resources, handouts, reception